

№2
ЛЮТИЙ
2012

ЕКОНОМІСТ

№2
FEBRUARY
2012

ЛІТОПИС ПОДІЙ, ОСОБИСТОСТІ, ІДЕЇ, АНАЛІТИКА Й ДОСЛІДЖЕННЯ

CHRONICLES, PERSONS & IDEAS, ANALYSIS & RESEARCHES

Спецвипуск

Special publication

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
МИКОЛАЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ –
ЦЕ ДІЄВА ІНТЕГРАЦІЯ АГРАРНОЇ ОСВІТИ, НАУКИ І ВИРОБНИЦТВА!**

**INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MYKOLAYIV STATE AGRARIAN
UNIVERSITY IS THE EFFECTIVE INTEGRATION OF AGRICULTURAL
EDUCATION, SCIENCE AND INDUSTRY!**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ МДАУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В'ячеслав ШЕБАНІН	11	RESEARCH AND TRAINING INSTITUTE OF ECONOMICS AND MANAGEMENT OF MSAU INNOVATIVE- INVESTMENT ACTIVITY Vyacheslav SHEBANIN
ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ УНІВЕРСИТЕТ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ Іван ЧЕРВЕН, Марина КАРЕБА	14	INNOVATION-ORIENTED UNIVERSITY: THEORY AND PRACTICE OF CREATING Ivan CHERVEN, Maryna KAREBA
РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МИКОЛАЇВСЬКОМУ РЕГІОНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ Наталія СІРЕНКО, Інна БАРИШЕВСЬКА	17	INVESTMENT ACTIVITIES' DEVELOPMENTS MYKOLAYIV REGION, PROBLEMS AND BASIC DIRECTIONS OF THEIR SOLUTION Natalya SIRENKO, Inna BARYSHEVS'KA
ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Олена ШЕБАНІН А. Марина ДОМАСКІНА	19	STRATEGIC MANAGEMENT'S FEATURES OF THE AGRARIAN ENTERPRISES' DEVELOPMENT Olena SHEBANINA, Maryna DOMASKINA
ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ РОСЛИННИЦТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ Людмила ЄВЧУК	21	OPTIMIZATION THE PLANT-GROWING'S INDUSTRIAL RESOURCES OF FARM ENTERPRISES Lyudmyla YEVCHUK
СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЯВИЩА КОНКУРЕНЦІ ТА ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ Лариса МАРМУЛЬ, Ольга ЛУГОВА	24	PHENOMENON OF COMPETITION'S CONTEMPORARY PARADIGM AND FORMATION THE COMPETITIVE ADVANTAGES BY AGRICULTURAL MANUFACTURERS Larysa MARMUL, Olga LUGOVA
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Олена КОТИКОВА	27	METHODOLOGICAL APPROACHES TO ECONOMIC POTENTIAL'S EVALUATION OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISES Olena KOTUKOVA
УСІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ Алла БУРКОВСЬКА, Іван БУРКОВСЬКИЙ	30	SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL LAND TENURE: METHODOLOGICAL ASPECT Alia BURKOV'S'KA, Ivan BURKOV'S'KY
ІНВЕСТИВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВЩИНИ ПОТРЕБУЄ ВДОСКОНАЛЕННЯ Ольга ВИШНЕВСЬКА, Ольга ЛІТВАК	32	THE AGRICULTURAL ENTERPRISES' INVESTMENT OF MYKOLAYIV REGION REQUIRES THE IMPROVEMENT Olga VYSHNEVS'KA, Olga LITVAK
ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ Тетяна ПОРУДЕЄВА	35	RESOURCE POTENTIAL'S REPRODUCTION OF THE REGION'S ECONOMY'S AGRARIAN SECTOR Tetyana PORUDEYEVA
ЗАПАСИ І БАЛАНС ГУМУСУ ЯК КРИТЕРІЇ ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ Тетяна СТРОЙКО, Ірина ЛЕСІК	37	HUMUS' RESERVES AND BALANCE AS THE CRITERIA OF EQUITY EVALUATION OF AGRICULTURAL LANDS Tetyana STROYKO, Iryna LESIK
РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧІВ Ірина ЗОЛОТИХ	40	REGIONAL TENDENCIES OF VEGETABLES' PRODUCING DEVELOPMENT Iryna ZOLOTYKH
ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ Ірина БАНЄВА	41	INNOVATIVE DEVELOPMENT'S PROBLEMS OF THE FOOD PROCESSING INDUSTRY Iryna BANYEVA
РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Оксана БЕЛЕВ'ЯТ, Юлія ЧЕБАН	44	THE ROLE AND APPUCATION PECULIARITIES OF ADAPTIVE MODEUNG IN THE MANAGEMENT PROCESS OF AGRARIAN ENTERPRISES' RESOURCES Oksana BELEVYAT, Yuliya CHEBAN
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТАНУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ Ірина СИН'ЯВСЬКА	46	METHODOLOGICAL APPROACHES TO EVALUATION THE FARM ENTERPRISE'S TECHNOLOGICAL BASIS Iryna SYNYAVS'KA
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ З МЕТОЮ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ Катерина ЧУЖМИР	48	ENSURING A FAVOURABLE INVESTMENT ENVIRONMENT IN UKRAINE WITH THE PURPOSE OF INNOVATIVE AGRARIAN ECONOMY'S DEVELOPMENT Kateryna CHUZHMYR
ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ		THE VENTURE FINANCING OF INNOVATIVE ACTIVITY IN AGRARIAN SECTOR
РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ І СОЦІАЛЬНА СФЕРА СЕЛА		RURAL AREAS DEVELOPMENT AND SOCIAL SPHERE OF VILLAGE
Володимир ЛАГОДІЄНКО, Олена БОДНАР	50	Volodymyr LAGODIYENKO, Olena BODNAR
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ Ірина ГОНЧАРЕНКО, Тетяна МОРОЗ	52	SOCIAL AND ECONOMIC VILLAGE'S DEVELOPMENT'S INFLUENCE ON THE LIVING STANDARDS OF THE REGION Iryna GONCHARENKO, Tetyana MOROZ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В'ячеслав КЛОЧАН, Ніна КОСТАНЕВИЧ	54	SOCIAL AND ECONOMIC STATE OF MYKOLAYIV REGION'S RURAL POPULATION Vyacheslav KLOCHAN, Nina KOSTANEVYCH
ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТА Ганна КУЛЕШОВА	56	WORKING EFFICIENCY AND ITS PAYMENT Hanna KULESHOVA
НАССР - СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Ірина САВАРІНА	59	HACCP AS A COMPONENT OF MANAGEMENT THE QUALITY OF AGRARIAN ENTERPRISES' PRODUCTION Iryna SAVARINA
СТАН ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У ГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАННЯХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ		THE STATE OF RENTAL RELATIONS AT THE MYKOLAYIV'S REGION FARMS
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. СИСТЕМА ОБЛІКУ В АПК ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ОСВІТИ Анатолій ПШЕНИЧЕНКО, Тетяна ПІСОЧЕНКО	61	FOREIGN ECONOMIC RELATIONS, ACCOUNTING SYSTEM IN AGRIBUSINESS AND FOREIGN EXPERIENCE IN EDUCATION DEVELOPMENT Anatoly PSHENYCHENKO, Tetyana PISOCHENKO
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ Марина ДУБІНІНА	63	THE FOREIGN TRADE OPERATIONS AT THE MYKOLAYIV REGION AGRARIAN ENTERPRISES Maryna DUBININ A
РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ Алла УЖВА, Алла КОСТИРКО	65	THE REGULATION OF TRANSACTION CHARGES OF ECONOMY'S AGRARIAN SECTOR Alia UZHVA, Alia KOSTYRKO
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ Наталія ШАРАТА, Олена КУНАШЕНКО, Дарія ЛУК'ЯНЕНКО	67	CONCEPTUAL REGULATIONS OF REALIZATION THE CONTROLLING SYSTEM AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISES Nataliya SHARATA, Olena KUNASHENKO, Dariya LUK'YANENKO
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ		BOLOGNA PROCESS' IMPLEMENTATION IN UKRAINE

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL LAND TENURE: METHODOLOGICAL ASPECT

Олена КОТИКОВА,
доктор економічних наук,
Миколаївський державний
аграрний університет

Olena KOTUKOVA,
PhD Economics,
Mykolayiv State
Agrarian University

часних умовах вирішення проблем, щоскладу аналізу землекористування, неможливе без звернення до моделі стійкого розвитку. Відповідно до висновків Ріо-де-Жанейрської конференції слід побудувати науково обґрунтовану систему стійкого розвитку землекористування.

Важливою є розробка будь-якої наукової системи, яка вимагає виконання певних наукових принципів, побудови системи та показників, за допомогою яких можна визначити рівень її функціонування. У світі розроблено й у практичній діяльності застосовується близько трьох тисяч екологічних показників, причому більше 2/3 з них є частковими показниками. Наявність такої значної кількості параметрів потребує їх відповідної класифікації і спрямованого й ефективного використання. Кількість індикаторів при виявленні й вирішенні певного завдання.

Важливою є підхід до побудови системи індикаторів стійкого розвитку. Найзручнішим способом, з точки зору прийняття рішень є визначення єдиного показника. Проте що стосується методологічного забезпечення, то розробити такий показник досить складно. Цей підхід до формування індикаторів стійкого розвитку застосовується на побудові системи показників, які можуть характеризувати окремі аспекти стійкого розвитку а саме: екологічні, соціальні тощо. Порівняно з інтегральними показниками стійкості цей підхід є найбільш поширеним у світі. Ще немає загально визнаного і обґрунтованого єдиного показника для оцінки ефективності переходу до стійкого розвитку. З огляду на вищезазначене у статті зроблено на побудові системи індикаторів.

Важливою є розробку наукових основ комплексної системи стійкого розвитку землекористування зробили провідні економісти. А саме: А.Тихонов, О.Царенко, Н.Гребенюк, О.В.Феденко та інші. У статті запропоновано систему індикаторів стійкості сільськогосподарського землекористування, яка складається з трьох блоків: економічного, соціального та екологічного. Ця система побудована як базова система індикаторів (використання показників стійкості розвитку системи

показників стійкого розвитку), однак потребує вдосконалення:

- по-перше, щодо вибору класифікаційних ознак системи (кількості блоків та їх назв, здійснення систематизації показників за типами);
- по-друге, щодо вибору показників.

Зупинимось більш детально на визначених зауваженнях. Першочергово слід детально проаналізувати базову систему на відповідність основним, визначеним раніше, критеріям, у результаті чого запропоновано певні показники відсікти, а окремими індикаторами доповнити систему. Так, в екологічний блок, на нашу думку, крім визначених авторами, слід додати ще й показники рівня використання земельних ресурсів. Крім цього, до показників, якими, на нашу думку, доцільно оцінювати сталість розвитку землекористування, слід віднести ще й такі:

- середній бал родючості орних ґрунтів;
- зрошені та осушені землі;
- питома вага удобрених органічними та мінеральними добривами площ під посіви сільськогосподарських культур;
- вапнування та гіпсування ґрунтів, а також обсяги внесених вапнякового борошна та інших вапнякових матеріалів, гіпсу й інших гіпсовмісних порід;
- надходження забруднюючих речовин у розрахунку на одиницю валового внутрішнього продукту;
- утворення промислових токсичних відходів у розрахунку на один кілометр квадратний;
- здійснення заходів з охорони земель;
- коефіцієнт екологічної ефективності.

Спірним моментом, на нашу думку, є включення до екологічного блоку оцінки сталості розвитку землекористування окремих показників, таких як капітальні вкладення в заходи на охорону навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів. Вважаємо, вказані показники слід винести за межі екологічного блоку і вписати до

еколого-економічного блоку як питомі капітальні вкладення та питомі поточні витрати, при цьому створений блок обов'язково розширити системою показників ефективності використання капітальних вкладень у заходи, спрямовані на охорону навколишнього середовища й раціональне використання природних ресурсів.

Вважаємо за доцільне віднести такі індикатори, як аварійні забруднення об'єктів навколишнього

На основі проведених досліджень, критичного осмислення існуючих систем та класифікацій показників і вимог до їх побудови в статті запропоновано методологічні підходи до оцінювання стійкості розвитку сільськогосподарського землекористування на мікрорівні.

In the article on the basis of the conducted researches and critical comprehension of the existent systems and classifications of indexes and requirements to their construction methodological approaches are offered to the evaluation of firmness of development of agricultural land-tenure on microlevel.

середовища, надзвичайні екологічні ситуації та радіаційні аварії, до еколого-соціально-економічного блоку, оскільки об'єктами їх впливу є всі аспекти стійкого розвитку.

За пропозицією А.Тихонова, Н.І.ребенюка, О.Тихоненкота В.Феденко, економічний блок нараховує 10 індикаторів. Це переважно показники економічної ефективності використання землі, проте, з нашої точки зору, вказаний перелік потребує коригування. По-перше, слід відкинути показники продукції сільського господарства, індекси продукції сільського господарства, продуктивності худоби та основних фондів. По-друге, для більш повного відображення оцінки ефективності землекористування необхідно збільшити кількість показників, що її визначають. До таких ми відносимо: частка сільського господарства в загальному обсязі валової доданої вартості; сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції; інвестиції в основний капітал сільського господарства та питомі інвестиції; землеємкість виробництва продукції; землевідача; показники виходу продукції тваринництва в розрахунку на 100 га відповідних угідь. По-третє, показник продуктивності праці в сільськогосподарському підприємстві, на наш погляд, слід віднести до соціально-економічного блоку. Також до названого блоку слід включити показники загальногосподарського рівня якості продукції та частки продукції високої якості.

Доволі складно виділити групу показників соціального блоку, оскільки практично всі існуючі індикатори рівня життя населення в певній мірі відображають рівень соціального розвитку та демографічну ситуацію. У цілому головні показники висвітлені в наукових роботах А.Тихонова та ін. Однак, вважаємо, перелік індикаторів слід розширити такими показниками:

- наявність промислових токсичних відходів у розрахунку на одну особу;
- валова продукція сільського господарства в розрахунку на душу населення;
- рівень задоволення потреб населення в продукції землеробства;
- забезпеченість дітей дошкільними виховними закладами в сільській місцевості;
- кількість лікарняних ліжок на 10 тис. населення.

Крім того, є перелік показників, які характеризують як соціальну, так і економічну сталість, тому їх слід віднести до соціально-економічного блоку. Такими показниками є:

- землеозброєність;
- рівень економічної активності населення в сільській місцевості;
- рівень зайнятості населення в сільській місцевості;
- зайнятість населення в сільській місцевості відносно загальної кількості зайнятих;
- рівень грошових витрат на душу населення в сільській місцевості на продукти харчування;
- частка населення в сільській місцевості з грошовими витратами на душу населення у місяць, нижчими за прожитковий мінімум;
- квінтільний коефіцієнт для населення в сільській місцевості;
- інвестиції на душу населення в сільській місцевості;
- коефіцієнт соціальної ефективності.

Базова система показників не передбачає класифікації за типами, що, на нашу думку, неприпустимо, оскільки за різних цільових орієнтирів можна значно скорочувати час при здійсненні індикації стану стійкості. Класифікація індикаторів

стійкого розвитку, як правило, здійснюється за трьома ланками: руху, стану й реакції - вона відома як модель РСР [4]. Визначення з кола завдань, що вирішуються за допомогою індикаторів стійкого розвитку, на нашу думку, слід виділити доцільну класифікацію показників оцінки соціально-еколого-економічних систем, які охоплюють 3 типи показників стану та динаміки: питомі й загальні (характеризують поточний стан та динаміку стану в часі); рівноваги (аналізують показники стану системи та співвідносять їх із граничними значеннями); результату (визначають успішність досягнення поставлених цілей).

Отже, єдиної системи показників для здійснення моніторингу за розвитком землекористування, визначення рівня його сталості та індикації цього процесу в даний час не існує. Важливим є критичне осмислення, узагальнення та систематизація існуючого досвіду з метою подальшого розвитку теоретичних досліджень проблеми - побудови системи показників оцінки сільськогосподарського землекористування на мікрорівні.

Об'єктом дослідження є розроблення принципів, методичних підходів та систематизація показників оцінки сталості розвитку сільськогосподарського землекористування на мікрорівні. У процесі дослідження застосовувались наступні методи вивчення: системний аналіз, монографічний (вивчення наукових праць із проблематики); абстрактно-логічний (формування теоретичних узагальнень і висновки); гіпотезний (обґрунтування критеріїв системи показників сталості); формально-логічний (конкретизація (розроблення методичних підходів оцінки сталості розвитку сільськогосподарського землекористування на мікрорівні).

У результаті проведених досліджень та критичного аналізу існуючих систем і класифікацій показників та методик до їх побудови нами запропоновано методологічні підходи до оцінювання сталості розвитку сільськогосподарського землекористування на мікрорівні.

Розробка системи показників стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування, які найкращим чином відображатимуть ситуацію на мікрорівні, на наш погляд, має базуватися на таких принципових методичних підходах:

1) індикатори сталості повинні задовольняти наступні критерії: поєднувати екологічні, соціальні й економічні аспекти; бути гранично ясними і мати однозначну інтерпретацію для осіб, що ухвалюють рішення; мати кількісне вираження; спиратися на наявну систему національної статистики/даних; вимагати значних витрат для збору інформації та розраховувати репрезентативними для міжрегіональних зіставлень; мати обмежену часову динаміку;

2) класифікацію показників на мікрорівні слід здійснювати за двома ознаками: а) за типами (стану, динаміки, результату); б) за блоками (соціальний, екологічний/економічний, еколого-економічний, соціально-еколого-економічний);

3) розробку системи показників на мікрорівні здійснювати на основі запропонованої А.Тихоновим, Н.Гребенюком та В.Феденком системи.

У результаті проведених удосконалень існуючої системи показників сталості розвитку сільськогосподарського землекористування на мікрорівні, яка відповідає наступним методичним підходам, визначеним нами раніше:

-огічний **блок**. Показники стану та динаміки загаль-
яь гумусу в ґрунті; еродованість ґрунтів; зрошувани
 іємлі; характеристика сільгоспугідь за ознаками,
 ієність на родючість ґрунтів; площа порушених та
 г*в:ваних земель; площа лісового фонду та заповідні
 :еоедній бал родючості орних ґрунтів; вапнування
ка—я ґрунтів. Показники стану та динаміки **питомі**:
 :-; земель та сільгоспугідь; рівень використання
 ';>гзь (питома вага посівних площ у складі ріллі; частка
 та осушених земель у площі сільгоспугідь; питома
 ених площ; питома вага площі посівів інтенсивних
 загальній площі посівів); наявність промислових
 з дходів із розрахунку на один кілометр квадратний,
р зноаги: внесення органічних та мінеральних до-
 здження забруднюючих речовин у земельні ресурси,
 .: у поверхневій воді всього та в розрахунку на
 ЕЗП; обсяг водовідведення без очистки; відповід-
 і V - - В гігієнічних нормативам; лісистість; залуження
 : заованої та забрудненої шкідливими речовинами
 з-Е-^ицтво протиерозійних гідротехнічних споруд;
 -олезахисних лісових смуг. Показники результату:
 -- екологічної ефективності,
а л ьний блок. Показники стану та динаміки загаль-
п -ароджуваних, померлих та природний приріст
 -- в сільській місцевості; очікувана тривалість життя
 з.- енні в сільській місцевості. Показники стану та
 ітомі: коефіцієнт народжуваності, смертності та
) приросту населення в сільській місцевості; кое-
 . " -юїсмертності, наявність промислових токсичних
 з зрахунку на одного жителя. Показники рівноваги:
 -е-ня населення продуктами землеробства; рівень
Е-ня продуктів харчування в сільській місцевості.
 ':- оезультату: коефіцієнт соціальної ефективності;
 *з здукція сільського господарства у розрахунку на
 іелення; житловий фонд у середньому на одного
 .ешканця; обладнання житлового фонду в сільській
 заклади культури та мистецтва в середньому на
 : -эського мешканця; забезпеченість населення в
 'і сцевості товарами тривалого користування.

Б зномічний блок. Показники стану та динаміки **питомі**:
 -декс витрат на виробництво сільськогосподарської
 «_ частка сільського господарства в загальному об-
 ззої доданої вартості; інвестиції в основний капітал
 • з з -осподарства та питомі інвестиції (на 1 га сільгосп-
 :з'.леємкість виробництва продукції; забезпеченість
 чними потужностями сільськогосподарських підпри-
 .лому та з розрахунку на 100 га посівних площ. По-
 :ізультату: валова продукція сільського господарства
 - --у на 100 га сільгоспугідь; урожайність основних
 : .льтур; рівень рентабельності сільгоспідприємств;
 і, кції тваринництва в розрахунку на 100 га відповідних
 з~оимано з розрахунку на 100 га сільгоспугідь молока,
 -.1 та вовни; отримано з розрахунку на 100 га ріллі
 отримано в розрахунку на 100 га посівів зернових
 -: лобових культур яєць та м'яса птиці); землевіддача.

- **Еколого-економічний блок**. Показники стану та ди-
 -,ітомі: питомі капітальні вкладення та питомі по-
 і -зати (на 1 га сільгоспугідь); приведені витрати на
 fa врожаю та охорону ґрунту. Показники результату:
 -: -ені втрати ґрунту; повний та чистий екологічні ефек-

ти; вартість приросту врожаю в кадастрових цінах; повний і
 чистий еколого-економічні ефекти; загальний ефект від під-
 вищення продуктивності сільськогосподарських угідь; рівень
 рентабельності засобів хімізації; економічна ефективність
 прогресивної технології.

5) Соціально-економічний блок. Показники стану та
 динаміки **питомі**: землеозброєність; рівень економічної ак-
 тивності населення в сільській місцевості; рівень зайнятості
 населення в сільській місцевості; зайнятість населення в
 сільській місцевості відносно до загальної кількості зайня-
 тих; рівень середньодушових сукупних витрат населення в
 сільській місцевості на продукти харчування; інвестиції на
 душу населення. Показники рівноваги: квінтільний коефіці-
 ент для населення в сільській місцевості; частка населення в
 сільській місцевості із середньодушовими грошовими витра-
 тами в місяць, нижчими за прожитковий мінімум. Показники
 результату: продуктивність праці в сільськогосподарському
 підприємстві; загальний рівень якості продукції; частка про-
 дукції високої якості.

6) Еколого-соціально-економічний блок. Показники
 стану та динаміки загальні: аварійні забруднення об'єктів
 навколишнього середовища; надзвичайні екологічні ситуації;
 радіаційні аварії.

У результаті проведених досліджень розроблено методо-
 логічні підходи до оцінювання стійкості розвитку сільськогос-
 подарського землекористування на мікрорівні: обґрунтовано
 критерії, класифікаційні блоки та типи системи індикаторів.

ВИСНОВКИ

Оскільки для забезпечення виконання умови про мінімальну
 кількість індикаторів, які б у повній мірі відображали екологічні,
 економічні та соціальні характеристики функціонуючої системи
 землекористування, необхідно здійснити коригування існую-
 чої системи показників, перспективи подальших досліджень
 полягають у розробці системи комплексної оцінки стійкого
 розвитку сільськогосподарського землекористування на
 макрорівні, що потребує удосконалення в напрямі зменшення
 кількості показників та зміни класифікаційної ознаки (за ви-
 значеними проблемами).

ЛІТЕРАТУРА

1. Тихонов А.Г. Наукові засади сталого розвитку землекористування: індикація екологічного стану / А. Г. Тихонов, Н. В. Гребенюк, О. В. Тихоненко, В. П. Феденко // Землевпорядкування. -2003. -№1. - С. 15-20.
2. Тихонов А. Г. Наукові засади сталого розвитку землекористуван-ня: індикація соціального стану та індикаційна модель / А.Г.Тихонов, Н.В.Гребенюк, О.В. Тихоненко, В. П. Феденко// Землевпорядкування. - 2003. -№2. -С.8-19.
3. Тихонов А. Г. Наукові засади сталого розвитку землекористу-вання: принципи, індикація, показники / А.Г.Тихонов, Н.В.Гребенюк, О.В. Тихоненко, В.П. Феденко // Землевпорядкування. -2002. - №2. - С.13-21.
4. Устойчивое развитие как вежа экономики природопользования// Экономика природопользования / [Л.Хенс, Л. Г. Мельник, Э.Бун, Й.Кен, Й.Сейаки др.]. - К.: Наукова думка, 1998.-С. 125-140.